

VANKILAPOSTIN HISTORIA

- KOKOELMA KÄSITTÄÄ
- Vankiloitten virkapostia, vapaakirjeitä ja vapaa-kirjekorttia
- Vankien yksittäistä postia
- Sotavankipostia vapaussodan ja jatkosodan ajalta
- Ulkomaista vankileiripostia

Vapaakirjeoikeus

- Vapaakirjeoikeutta saivat käyttää hallitsijasuvun jäsenet v. 1845 annetulla asetuksella, jossa vapaakirje määrättiin suljettavaksi virkaseinetillä tai yksityisellä sinetillä.
  - Vapaakirjeoikeuden vankeinhoitohallitus sai v. 1881 myöhemmin vapaakirje oikeutta laajennettiin koskemaan kasvatustaitosten johtajia ja johtokuntia. (Postinkiertokirje 15/1886)
- Vapaakirjeoikeus koski myös laitosten lähettämiä postipaketteja (vapaakääre)
- Vapaakirjeestä oli yleensä merkintä kirjeen alalaidassa.

Vankien yksityinen posti.

- Vankilaan vangeille saapunut posti tarkastettiin, ja kirjeeseen päälle laitettiin tarkastusleima.
- Kirje voitiin lukea siinä tapauksessa, jo kirjeen sisällössä epäiltiin käsiteltävän karkaamista tai muuta rikosta.

VANKILAPOSTIN HISTORIAA AJALTA 1854-1988

Yleistä

Kokoelma koostuu vankilan virkapostista, jonka muodostavat vapaakirjeet, vapaa-kirjekortit, sotavankiposti vapaussodan ja jatkosodan ajalta sekä vankien yksityistä postia. Postin merkitys vankilalle oli merkittävä, koska posti oli yleisin yhteydenpitomuoto ennen puhelimien yleistymistä. Vankilat sijaitsivat tuolloin kauempana asutuksista esim. Sukevan varavankila, jonka yhteydessä oli oma postitoimisto, joka palveli myös lähialuetta. Varavankilan postiin jätetty posti leimattiin varavankilan leimalla, posti toimi vuoteen 1940 asti.

Taustaa

Vapaakirjeioikeutta (vapaakirje) saivat aluksi käyttää hallitsijasuvun jäsenet v. 1845 annetulla asetuksella, jossa vapaakirjeet määrättiin suljettavaksi virkasinetillä tai sellaisen puuttuessa yksityisellä sinetillä.

Vapaakirjeioikeus vankeinhoitohallitukselle tuli v. 1881 postijärjestyksen mukaan ja sitä täsmennettiin koskemaan eri vankiloiden kasvatuslaitosten johtajia ja johtokuntia (Postihallituksen kiertokirjeellä 15/1886).

Vapaakirjeioikeus koski myös laitosten lähettämiä paketteja (vapaakääre).

Vapaakirjeen vasemmassa alalaidassa olevat numerot olivat diaarinumeroita. Kun kirje saapui laitokseen, se merkattiin diaarikirjaan, johon tuli kirjeen saapumispäivä, kirjeen sisältö lyhyesti, toimikunta, jonka käsiteltäväksi asia siirrettiin ja lopullinen päätösmerkintä. Vankilaan saapunut ja lähtevä vankien yksityinen posti tarkastettiin ja kirjeen päälle laitettiin tarkastusleima. Kirjeet voitiin lukea siinä tapauksessa, jos oli syytä epäillä rikosta.

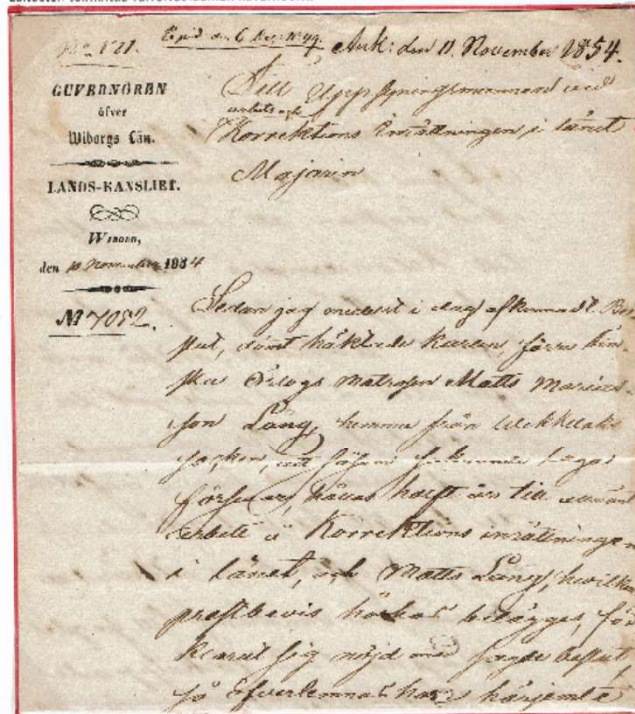
Lähteet

Suomen Vankeinhoidon historiaa (osat 1-4)	Postileimat Suomen rautateillä 1870-1995 (2009)
Posti- ja lennätinlaitos (1937)	Keravan nuorisovankilan vankeinhoidon historiikki (1987)
Postimuseon kiertokirjeet	Suomen postitaksat 1875-2001 (2016)
Agenttikoulun naiset (2015)	Krestyn ristikkojen takaa (1917)
Turun maakunta-arkisto	Suomen ev.lut. kirkko
Suomen sensuurileimat	

1. Johdanto	1
2. Kartta vankiloiden sijainnista	2
3. Suomeen rakennettiin vankilaverkosto 1880-luvulla	
3.1 Ensimmäisinä laitoksina tulivat työ- ja ojenuslaitokset sekä kuritushuoneet Helsinkiin ja Turkuun.....	3
4. Lääninvankilat perustettiin 1800-luvun lopulla ja ne olivat osana vankilaverkostoa	
4.1 Lääninvankilat perustettiin läänien pääkaupunkeihin.....	10
5. Sisällissota sytti vuonna 1918 ja sen seurauksena valkoiset perustivat sotavankiloita, vankileirejä ja pakkotyölaitoksia, jotka myöhemmin siirtyivät vankeinhoidon alaisuuteen	
5.1 Lahden, Turun ja Tampereen sotavankilat	20
5.2 Vankileirit.....	21
5.3 Ulkomaalaiset vankileirit.....	28
5.4 Hämeenlinnan, Tammissaaren ja Turun pakkotyölaitokset.....	33
6. Vankimäärä kasvoi v. 1918 sodan johdosta, perustettiin vankisiirtoloita ja varavankiloita	
6.1 Vankisiirtolat ja työvankilat.....	39
6.2 Varavankilat.....	42
7. Vankilalaitoksen rungon muodostavat kuritushuoneista muutetut keskusvankilat	
7.1 Keskusvankilat.....	48
8. Vankeinhoitolaitos sodan aikana 1939-1944	
8.1 Sodanaikaista vankilapostia.....	55
8.2 Keravan nuorisovankila perustettiin nuorille rikoksen tekijöille 1927	62
9. Suomen vankeusyhdistys ja Kriminaalihuoltoyhdistys	
9.1 Vankeusyhdistyksen ja Kriminaalihuoltoyhdistyksen lähettämää postia.....	64

3.1 Viipurin läänin työ- ja ojenuslaitokseen saapunut vapaakirje

Työ- ja ojenuslaitokset olivat laitoksia, jonne joutuivat irtolaiset, huonosti käyttäytyvät rengit ja oppipojat, naisille vastaavat laitokset olivat nimeltään kehruhuoneita. Laitosten toimintaa valvoivat läänien kuvernöörit.

Viipurin kuvernöörin lähettämä vapaakirje n:o 7052 10.11.1854 Viipurin läänin työ- ja ojenuslaitokseen. Kirjeen yläosassa on kirjeen saapumispäivämäärä 11.11.1854, sekä kirjeen vastauspäivämäärä 5.12.1854.

Ruotsin kielellä lähetetty harvinainen vapaakirje Viipurin läänin työ- ja ojenuslaitokseen, lähettäjä Viipurin läänin kuvernööri. Vastaavanlaisista en ole saanut.

Varsinaisesti Suomen vankeinhoiton katsotaan alkaneeksi vuonna 1867. Siihen olivat vaikuttaneet vapausrangaistusjärjestelmän uudistaminen, joka käynnistettiin 25.11.1866 annetulla asetuksella ja uusitulla rikoslilla, jossa vapausrangaistus katsottiin ensisijaiseksi rangaistusmuodoksi. Tällöin myös keskittiin vankeinhoitohallintoa ja valittiin vankeinhoiton tarkastaja. Aiemmin vankeinhoito oli hajautettu monen eri viranomaisen kesken.

Helsingin kuritushuoneelta lähetetty asiakirjastitide Salon nimismiehelle J. L. Kuritushuoneest
Helsingin kuritushuone valmistui 1881 Sörnäisten kaupunginosaan, josta nimitys "Sörkkä".

Kopio kirjeensulkijasta

Diarinumerolla 459/1884 lähetetty asiakirjastitide Helsingin keskusvankilasta Salon kronolänsmanille.
Helsingin lähtöleima 22.8.1884, kirjeessä myös ANK-leima eli tuloleima 24.8.1884.
Postimaksu 20 p sininen M-82, taksa 1.7.1881-31.12.1886 oli 20 p.
Harvinainen asiakirjastitide, vastaavanlaisia olen tavannut ainoastaan kaksi kappaletta.

Paikallispostina lähetetty postikortti Turun kuritushuoneelle "Kakolaan" 19.4.1900
Turun kuritushuone, jota vankien keskuudessa kutsuttiin "Kakolaksi", valmistui 1895.
Turun kuritushuoneelle "Kakolaan" lähetetty postikortti arvoleima mallia 1889 10 p punainen,
taksa 1.4.1879-13.8.1900 oli 10 p, Turun kauris postileima 19.4.1900.

Suomessa oli toiminut linnavankilolta jo 1700-luvulta, mutta 1866 uudistuksen myötä rakennettiin vankilaverkosto koko maahan. Ensimmäiset kuritushuonevankilat perustettiin Helsinkiin ja Turkuun.

Vangin lähettämä kirje Turun kurtitushuoneelta Mathilda Wredelle 2.6.1892 3.1 Kurtitushuoneet
Mathilda Wrede oli aatelisnainen, joka omisti elämänsä vangeille ja vei vankiloihin hengellistä
sanomaa ja toimi myöhemmin vankien sairaanhoitajana.
Dakmaa kuului Wrede-suvun omistamaan Rabbelin kartanoon Anjalassa, tila tunnetaan suomeksi Takamaana.
Myllykosken asemalle lähetetty kirje 2.6.1892, rautatieasemalla toimi ns. 2. luokan postitoimitus 1.10.1890-1.1.1893.
Postimaksu vaakunamalli 1889 A 20 p oranssi, taksa 1.1.1887-3.10.1914 -15g 20 p. Lähtöleima ÅBO 2.6.1892.

Yläpuolella kopio kirjeen ensimmäisen sivun yläosasta.

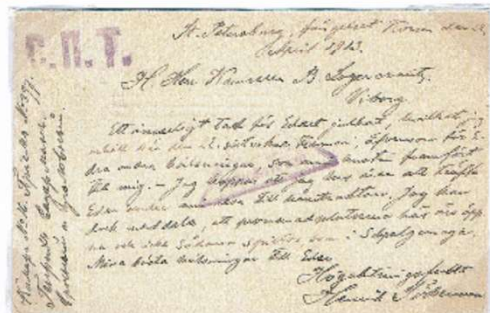
Harvinainen kirje lähetetty aatelisnaiselle, Mathilda Wredelle Turun kurtitushuoneelta.
En ole tavannut vastaavanlaisia kirjettä.

Krestyn vankilasta lähetetty postikortti 1913

3.1. Kurttusuhaneet

Pormestari Henrik Södermanin lähettämä postikortti B. Lagererantzille Viipuriin 1913.
Postikortti malli 1909 Romanov 3 kop. Taksa 1.5 1891-30.9.1917 3 kop. Pietarin lähtöleima 10.4.1913,
tuloleima Viipurin ketjuleima 24.4.1913. Päivämääräero johtul Venäjän erillisestä ajanlaskusta.
Kortin takana Krestyn vankilan tarkastusleimat.

Yllä kopio kortin kääntöpuolelta. Pormestari Henrik Söderman vastusti yhdenvertaisuuslakia.
Laki antoi samat oikeudet Venäjän kansalaisille halven virkoja Suomesta. Tämän lain vastustamisesta
H. Söderman tuomittiin Krestyn vankilaan 1912-1913.

4.1 Viipurin lääninvankilaan lähetetty vapaakirje-kortti

Keisari antoi julistuksen 6.5.1892, että valtion viranhaltijat ja laitokset saivat luvan valmistaa vapaakirje-kortteja, joissa oli teksti Vapaakirje-kortti, sekä painettu valtakunnan vaakuna sekä laitoksen sinetti. Viipurin lääninvankilaan saapunut vapaakirje-kortti lähtöleima 5.5.1893, Viipurin tuloleima 6.5.1893.

FRIBREFSKORT.
VAPAAKIRJE-KORTTI.

FINLAND. SUOMI.

Adressort: *Viipuri*

Adressipaikka: *Viipuri*

Adressat: *Äänijoukot*

Kirjeensaaja: *Äänijoukot*

Arvonhävöityksen nojalla lokakuun 30 p:nä 1912, on *Mäkiwey, Urho Jo-*
hannes, kotijamies, synt. 7 p:nä 1893 kotonaan *Kuu, Kivelausma*
 josta valtiolta *60* oikeus *tyys* luvun
 2 p:nä 1918 on luonnut *ammattomasta vaitiopetuksesta*
 päätettyksi *3 v. kh ja 5 v. kh vaitia* ja jonka rangaistusta
 lopullisesti päätetty *tyys* luvun 2 p:nä 1921, tällöin *60* vapautettu niillä ehdolla,
 jotka tähtyvät astutuksessa rangaistuksen täyttämisenä jouluk. 19 p:nä 1899.

(Päättämismääräykset. Tästä saan luvun ilmoitus tiokseksi ja astutusta toimien-
pidettä varten.

(Kirkkoherralle). Tästä saan luvun ilmoitus kirkonkirjoihin merkitsemistä varten
maana luvun 20 p:nä 1918.

M. X. n:o 484
sivu 639.

 Jokaes.

Kortin blanko-puolelle kirjoitettiin viesti vastaanottajalle, blanko-puoli oli tyhjä tai estäytetty. Lääninvankilat sijoitettiin läänien pääkaupunkeihin täydentämään Suomen vankilaverkostoa, Suomessa oli kahdeksan lääninvankilaa vuonna 1873. Lääninvankilat toimivat aina 2000-luvulle.

Helsingistä lähetetty kirje Hämeenlinnan lääninvankilaan 27.4.1916 4.1. Lääninvankilat
Hämeenlinnan lääninvankilan rakennus valmistui vuonna 1871 ja oli ensimmäinen sellivankila.
Helsingistä lähetetty kirje taitelijalle Eric Vasströmille Hämeenlinnan lääninvankilaan 27.4.1916. Tampereen tuloleima
28.4.1916, sekä Tampereen alueen sensuurileima. Postmaksuna 5x5p vihreä uusi kotkamerkkimalli, merkin käyttöäika
1.1.1911-1.6.1920. Kirje taksa 4.10.1914-30.9.1917 -15g 0,25p tai 10 kop.

Eric Vasström tuomittiin majesteettirikoksesta 1916, kun ruotsinkielisessä Hyren-lehdessä oli julkaistu hänen tekemä pillapilirros, kuva vilittasi Venäjän hovien, joka oli tehnyt kesämatkan Paatioon Suomen saaristoon. Senaatti katsoi, että kuva loukkasi keisarihuoneen jäsentä, kuvassa ruivas tanssi keisarihuoneen jäsenen kanssa, kuvan alla oli myös teksti "Venäjän hovi tanssii Paaticassa". Piirtäjä ja lehden vastaava toimittaja saivat kolmen kuukauden vankustuomion majesteettirikoksesta, jonka he kärsivät Hämeenlinnan lääninvankilassa. (Kopio pilirroksista tekstin yläpuolelle.)

Suomenlinnan vankileiriltä lähetetty vapaakirje-postikortti Tyrväälle 1.7.1918 5.2. Vankileirit
 Suomenlinnan vankileiri oli toiseksi suurin Suomeen perustetuista vankileireistä, parhaimmillaan vankileirillä oli 8000 vankia. Leirillä vankeja kuoli huonon ruuan ja kulkutautien johdosta. Tyrväälle lähetetty vapaakirje-postikortti, Sveaborgin 1.7.1918 lähöleimalla, saapunut Vammalaan tuloleima 3.7.1918. Tyrvää sijaitsi Vammalan kunnassa. Korissa myös Viaporin vankileirin leima, sekä kiireellisyysmerkintä.

Täten ilmoitetaan, että August Tihelin Tählinen kuoli Suomenlinnassa 1/2 ja on mitätöity. Hautaus kestävän Aina-Kaari 2000 vana, ellei omassella sitä ennen ole ilmoitettua, että halussensa Aina-Kaari vainajien Suomenlinnassa 1/2 18.
 Eley 51 Suomenlinna. A. P. H. L.

Yläpuolella kopio postikortin kääntöpuolesta, josta ilmenee postikortin kiireellisyyden syy.

Harvinaisin leima Sveaborg Viapori 1.7.1918 ilman venäjänkielisiä tekstiä. Postileimojen käsikirjan mukaan, leima Sveaborg Viapori venäläisellä tekstillä oli käytössä 10.2.1915-17.6.1918. Omlen tutkimusten perusteella tämä leimasinmalli oisllt käytössä ainoastaan noin kolme viikkoa 17.6.-8.7.1918.

Käsikirjan mukaan samanlaisesta leimasta on vain yksi havainto 11.7.1918.

Postihallitus kylä lähetti kiertokirjeen N:o XV 1918, koskien Viaporin linnoituksen nimen muuttamista Suomenlinnaksi 13.5.1918 lähtien, kiertokirje on kuitenkin päivätty vasta 8.7.1918, jonka jälkeen vasta leimasiin on voitu muuttua.

Porista lähetetty postikortti 1.6.1918 Köyliöön

5.2. vankleiri

Postikortti Saarsen malli 1917 10 p. punainen lähetetty Porista Köyliöön. Porin lähtöleima 1.6.1918, Taksa 25.4.1918-11.4.1920 20 p. Lisämaksuna m-1911 10 p. Porin tutkintovankilan leima. Postikortissa erikoinen Porin tutkintovankilan leima, en ole tavannut vastaavaa leimaa. Porissa toimi kyllä varsinaista sotavankileiriä pienempi leiri, jota kutsuttiin pidätysleiriksi. Vangit olivat muodollisesti kyllä koko kevään ja kesän tutkintovankleudessa.

Wiaporissa 10.6.1918 päivätty postikortti lähetetty Riihimäelle

Postikortti ilman postmaksua lähetetty Wiaporista Riihimäelle. Tuloleima 15.6.1918 Riihimäki Valkoisen kaartin tutkijalautakunnan sensuurileima, soikea musta, kolmirenkainen ja kahdella ruusukeelellä. Sekä tarkastettu leima W. K. T. P.

8.2. Keravan nuorisovankilaan saapunut kirje Helsingistä 29.11.1954

Keravan nuorisovankila perustettiin 1927, Koivulan kasvatuslaitoksen tiloihin. Nuorisovankilaan sijoitettiin ensikertalaiset, alle 18-vuotiaat miespuoliset, nuoret rikoksenteijät.
Helsingin lähtöleima 29.11.1954, postimaksu M-54 25 mk sininen. Taksa 1.1.1952-31.5.1956 Kirje-20 g 25 mk.
Keravan tuloleima 30.11.1954, TP tarkastajan nimikirjaimet ja asunto-osasto Ep.2. sekä vuoden 1954 joulumerkki.

Pääsiäiskortti Keravan nuorisovankilaan 23.3.1948

Lähtöleima 23.3.1948 paikkakunta epäselvä, koska postimerkki on poistettu. Kortissa vangin nimi ja vankinumero.
Taksa kortilla 1.1.1948-30.11.1948 oli 7,00 mk. Vankilan tarkastusleima ja vangin asunto-osasto Ep.6.
Postimerkit olivat kysytyä vaihtotavaraa vankien keskuudessa, niiltä käytettiin uudestaan, jos mahdollista.